

Kamil ZAJĄCZKOWSKI

Uniwersytet Warszawski

k.zajaczkowski@uw.edu.pl

STOSUNKI MIĘDZYNARODOWE CHIŃSKIEJ REPUBLIKI LUDOWEJ Z PAŃSTWAMI AFRYKI W ERZE XI JINPINGA – DYNAMIKA, ISTOTA, TRENDY

ABSTRACT**China–Africa Relations in the Era of Xi Jinping: Their Dynamics, Essence, and Trends**

The research objective of this article is to highlight the evolution of China's policy, under Xi Jinping's rule, towards Africa during the emergence of the new global international order, which divided the world in to the Western and non-Western worlds, as well as to illustrate the dynamics, scale, and scope of this policy. The research hypothesis is that China's relations with Africa have intensified over the past 25 years. The hypothesis is of both the objective and subjective dimensions. In addition to the economic and political motivations that determined China's policy towards the African continent in 2000-2016, geostrategic conditions, post-2016, related to the redefinition of the current international order should also be taken into account. Beijing and Xi Jinping perceive Africa, as the pandemic and the war in Ukraine have demonstrated, as an important element in building an international order alternative to that of the West's.

Keywords: People's Republic of China (PRC), China–Africa, Xi Jinping, international order, the West, US–China rivalry

Słowa kluczowe: Chińska Republika Ludowa (ChRL), Chiny–Afryka, Xi Jinping, porządek międzynarodowy, Zachód, rywalizacja USA–Chiny

ZAŁOŻENIE METODOLOGICZNE I TEORETYCZNE

Problemem badawczym niniejszego artykułu jest przedstawienie polityki Chińskiej Republiki Ludowej wobec Afryki, tj. opisanie jej dynamiki, skali i zakresu, ze szczególnym uwzględnieniem okresu rządów przewodniczącego, Xi Jinpinga. Podjęto próbę scharakteryzowania głównych form zaangażowania Pekinu w Afryce, tak w wymiarze gospodarczym, strategicznym, jak i politycznym oraz społecznym. Celem badawczym artykułu jest więc ukazanie ewolucji polityki Chin wobec Afryki w okresie rządów Xi Jinpinga oraz w okresie wyłaniającego się na świecie nowego porządku międzynarodowego, a także jego podziału na świat zachodni i niezachodni. Lepszemu określeniu problemu i celu badawczego posłużą pytania badawcze:

1. Jakie są główne uwarunkowania i przesłanki zaangażowania Chin w Afryce?
2. Jaka jest skala i zakres wzajemnych relacji?
3. Czym się charakteryzuje *soft power* Chin w Afryce?
4. Jak jest rola i znaczenie Afryki w polityce międzynarodowej Chin okresu rządów Xi Jinpinga?

Odpowiedzi na powyższe pytania i analiza celu badawczego pozwolą zweryfikować postawioną przeze mnie następującą hipotezę badawczą: Stosunki Chin z Afryką w ciągu ostatnich 25 lat uległy intensyfikacji. Ma ona wymiar zarówno przedmiotowy (obejmuje coraz więcej nowych dziedzin i obszarów), jak i podmiotowy (obejmuje coraz więcej nowych podmiotów z Afryki i z Chin). Jednocześnie poza motywacjami ekonomicznymi i politycznymi, które w latach 2000-2016 determinowały politykę Chin wobec kontynentu afrykańskiego, należy uwzględnić uwarunkowania geostrategiczne po 2016 roku, które związane były z redefinicją obecnego porządku międzynarodowego. Afryka postrzegana jest, co ukazała pandemia i wojna w Ukrainie, jako ważny element budowania przez Pekin i Xi Jinpinga alternatywnego w stosunku do Zachodu porządku międzynarodowego. Przez ten też pryzmat należy postrzegać aktywność międzynarodową Pekinu w Afryce w ostatnich latach. Chociaż wydaje się, że pierwotnie inicjatywy Pekinu wobec Afryki miały bardziej charakter ekonomiczny, to obecnie mogą one być użyte przez ChRL w kontekście rywalizacji z Zachodem.

W badaniu stosunków Chin z Afryką należy wskazać na użyteczność dwóch paradygmatów teoretycznych, które zostały wykorzystane w tym artykule: realizmu i konstruktywizmu. Pierwszy jest użyteczny przy opisywaniu uwarunkowań i przesłanek, które decydują o kierunku polityki Pekinu w Afryce. Także nie sposób analizować ostatnich lat w relacjach Chiny–Afryka, zwłaszcza od okresu pandemii i do na wojnie w Ukrainie, bez uwzględnienia tej szkoły teoretycznej. Również otaczający nas świat bliższy jest obecnie ujęciu realistycznemu – przeważają w nim stosunki bilateralne, multilateralizm jest w odwrocie, stosunki międzynarodowe determinowane są przez *power politics* wraz z dominującą rolą mocarstw (także tych regionalnych), bezpieczeństwo w ujęciu realistów staje się wyznacznikiem postępowania państw.

Drugi z paradygmatów, konstruktywizm, także należy uznać za ważny w opisywaniu stosunków Chin z Afryką, gdyż pozwala na dogłębne poznanie istoty polityki Pekinu

wobec kontynentu afrykańskiego. Miękką siłą (*soft power*) od początku XXI wieku jest znaczącym instrumentem oddziaływania Pekinu. Pandemia oraz wojna w Ukrainie i związane z tym odmienne od Zachodu ich postrzeganie przez przedstawicieli globalnego Południa ukazały znaczenie tego paradygmatu dla wyjaśniania stosunków międzynarodowych, także w Afryce.

Analizując politykę chińską wobec Afryki, warto odwołać się również do koncepcji akumulowania symbolicznego kapitału Pierre'a Bourdieu. Zdobywanie sojuszników wymaga bowiem zainwestowania kapitału zarówno materialnego, jak i symbolicznego – np. w formie pomocy medycznej czy oświatowej. Tak prowadzona polityka przyczynia się do wzmocnienia znaczenia, prestiżu i wizerunku ChRL na forum międzynarodowym. Dodatkowo jest ona wzmacniana uwypukleniem przez Pekin wspólnoty historycznej. Ta symboliczna obecność stanowi jeden z parametrów, który wyznacza przestrzeń dla działań Chin w Afryce.

Niniejsza część, I, a także części II-IV artykułu mają charakter wprowadzający oraz porządkujący, stanowią także podstawę do dalszej analizy. Część V artykułu, najdłuższa i najważniejsza, to próba rekonstrukcji najistotniejszych celów polityki międzynarodowej przewodniczącego Xi Jinpinga, tak w węższym (stosunków Chiny–Afryka), jak i w szerszym (rywalizacji USA–Chiny i zmian zachodzących obecnie na arenie międzynarodowej) zakresie.

UWARUNKOWANIA I PRZESŁANKI

Chińska polityka w stosunku do Afryki determinowana jest różnymi przesłankami. Do najważniejszych należy zaliczyć:

1. Pozyskiwanie surowców, w szczególności ropy naftowej. Chińska Republika Ludowa w polityce energetycznej dąży do dywersyfikacji dostaw ropy naftowej. W efekcie udział krajów afrykańskich w imporcie ropy do ChRL wyniósł w 2021 roku około 13% (w 2022 roku nastąpił spadek do 10%, ale widoczna jest ponowna tendencja wzrostowa), w imporcie gazu w 2021 r. – około 12-13%¹. Ponadto Pekin importuje z Afryki surowce mineralne, istotne dla rozwoju chińskiej gospodarki, m.in. żelazo, miedź, chrom, drewno, kobalt, mangan².
2. Poszerzenie dostępu do dynamicznie rozwijającego się rynku afrykańskiego. Chiński rząd i przedsiębiorcy nie ograniczają się obecnie tylko do inwestowania w przemysł naftowy. Zainteresowani są także współpracą w dziedzinie transportu,

¹ *Understanding Chinese Investment in African Oil and Gas*, AOW Investing in African Energy, [online] <https://africa-oilweek.com/articles/understanding-chinese-investment-in-african-o>, 20 V 2023.

² *Crude Oil Imported from African Countries into China as a Share of Total Imports as of 2021*, Statista, [online] <https://www.statista.com/statistics/1259225/share-of-crude-oil-imports-from-african-countries-to-china-as-share-of-total/>, 20 V 2023; K. Zajączkowski, *Geoekonomiczny kontekst pomocy rozwojowej*, [w:] *Geoekonomia*, red. E. Haliżak, Warszawa 2011, s. 425; J. Sprysak, *Zaangażowanie Chin w rozwój gospodarczy Afryki*, [w:] *Afryka o godność życia*, red. K.A. Kłosiński, Lublin 2012, s. 341-362.

- budownictwa, nowych technologii, usług, przemysłu zbrojeniowego oraz w zakresie rynku konsumenckiego.
3. Negowanie odrębności państwowej Tajwanu i dążenie do polityczno-dyplomatycznej izolacji wyspy. Pekin realizuje na kontynencie afrykańskim zasadę „jednych Chin”. Obecnie Republika Chińska (Tajwan) uznawana jest tylko przez jedno państwo afrykańskie – Eswatini (dawniej: Suazi)³.
 4. Utrzymanie wiodącej roli w regionie Oceanu Indyjskiego. Afryka Wschodnia stanowi ważną część morskiego odcinka zaprojektowanej przez ChRL Inicjatywy Pasa i Szlaku (BRI)⁴.
 5. Tworzenie sojuszy politycznych z państwami Afryki na arenie międzynarodowej (ONZ, WTO, UNCFF) w celu ochrony i promowanie chińskich interesów. Na początku 2015 roku Pekin ustanowił swoje stałe przedstawicielstwo przy Unii Afrykańskiej.
 6. Kreowanie wizerunku państwa odpowiedzialnego. Umacnianiu tego wizerunku, a jednocześnie pozycji ChRL w Afryce służyć ma zaangażowanie w operacje pokojowe ONZ. Ponad 70% wszystkich chińskich „błękitnych hełmów” stacjonuje w Afryce. Pod koniec 2013 roku Pekin wysłał do Mali oddział piechoty do pomocy misji ONZ. Wydarzenie miało symboliczne znaczenie, gdyż był to pierwszy przypadek oddelegowania przez ChRL oddziałów bojowych do wsparcia sił ONZ⁵.
 7. Współpraca z państwami Afryki i innymi państwami globalnego Południa (a także z Rosją) w zakresie budowania alternatywnego w stosunku do Zachodu porządku międzynarodowego⁶.
 8. Współpraca wojskowa i eksport uzbrojenia⁷.

SKALA, ZAKRES I DYNAMIKA WZAJEMNYCH RELACJI

W XXI wieku następuje znaczna intensyfikacja w stosunkach ChRL–Afryka. Dotyczy ona zarówno sfery gospodarczej, jak i politycznej oraz społecznej. Powiązania między ChRL a państwami Afryki Subsaharyjskiej są obecnie, używając określenia Iana

³ R. Kłosowicz, *Somaliland i Tajwan – współpraca państw nieuznawanych w cieniu rozgrywki geopolitycznej mocarstw w Rogu Afryki*, „Politeja” 2023, t. 20, nr 4, s. 162–163.

⁴ Stworzenie nowych korytarzy tranzytowych ma pomóc Chińczykom w zapewnianiu dostaw surowców energetycznych, obniżaniu nadwyżki handlowej oraz sprzedaży własnych produktów na rynkach zagranicznych. A. Kaliński, *Na nowy Jedwabny Szlak Chiny dają na początek 40 mld dol.*, „Obserwator Finansowy” 2015, 27 I, [online] <http://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/nanow-jedwabny-szlak-chiny-daja-na-poczek-40-mld-dol/>, 16 V 2023; F. van Rooyen, *Africa and the Geopolitics of the Indian Ocean*, „Occasional Paper” 2011, nr 78.

⁵ *China Is Sending Combat Troops to Africa*, Medium, 1 VI 2014, [online] <https://medium.com/war-is-boring/chinas-plan-for-africa-send-in-the-combat-troops-58e40b3c7a09#.39ibiwk1d>, 22 VI 2023.

⁶ Zob. cały numer „Foreign Affairs” 2023, vol. 102, no. 3.

⁷ R. Kłosowicz, *United States Africa Command – Balance of Activities during the Presidencies of George H. Bush, Barack Obama and Donald Trump*, „Politeja” 2022, t. 19, nr 1, s. 257–258.

Taylora, *bezprecedensowe w swojej historii*⁸. Wielostronną politykę ChRL wobec państw Afryki Subsaharyjskiej określa się jako strategię *corporate engagement* – składa się na nią wiele elementów, m.in. tworzenie pozytywnego klimatu dla inwestycji w Afryce, pomoc rozwojowa i wsparcie dla liderów afrykańskich⁹. W styczniu 2006 roku Pekin opublikował białą księgę pt. *Polityka chińska wobec Afryki (China's Africa Policy)*. W dokumencie podkreślono konieczność określenia długofalowej polityki między Pekinem a krajami Afryki odpowiadającej wyzwaniom XXI wieku. W wymiarze instytucjonalnym zacieśnianie stosunków między regionami nastąpiło w 2000 roku. Wtedy to swoją działalność zainaugurowało Forum Współpracy Chin i Afryki (Forum on China–Africa Cooperation, FOCAC).

Chińska obecność w Afryce systematycznie rośnie, czego odzwierciedleniem są m.in. dane ekonomiczne, liczba wzajemnych wizyt na najwyższym szczeblu czy liczba projektów realizowanych przez chińskie przedsiębiorstwa na kontynencie.

W sferze gospodarczej obroty handlowe między Chinami a Afryką systematycznie rosną. W 2021 roku wartość ta wyniosła 251 miliardów USD, w porównaniu do 91 miliardów USD w 2009 roku i około 10 miliardów USD w roku kolejnym¹⁰. O tym, w jak dużym stopniu zmienia się mapa handlowa Afryki, świadczy fakt, że jej najważniejszymi partnerami handlowymi były (nie uwzględniając UE jako całości) w 2001 roku Francja, USA i Wielka Brytania, w 2014 roku zaś – ChRL, Indie i USA¹¹. Chiny już w 2009 roku wyprzedziły Stany Zjednoczone jako największy partner handlowy Afryki, a w 2014 – jako największy inwestor na kontynencie.

Chiny są największym wierzycielem Afryki i największym podmiotem finansującym afrykańską infrastrukturę, dzięki temu, że wspierają jeden na pięć projektów i budują jeden na trzy projekty¹². Według stanu na 2018 rok chińskie firmy ukończyły lub były w trakcie budowy 30 tysięcy km autostrad, 20 tysięcy megawatów mocy wytwórczych¹³

⁸ I. Taylor, *China's Oil Diplomacy in Africa*, „International Affairs” 2006, vol. 82, no. 5, s. 950.

⁹ B. Gill, J. Reilly, *The Tenuous Hold of China Inc. in Africa*, „The Washington Quarterly” 2007, vol. 30, no. 3, s. 38.

¹⁰ *Data: China–Africa Trade*, China Africa Research Initiative, Johns Hopkins University's School of Advanced International Studies, [online] <http://www.sais-cari.org/data-china-africa-trade>, 20 VII 2023.

¹¹ Unia Europejska jako całość, tj. 27 państw członkowskich, jest największym partnerem handlowym Afryki. Przypada na nią 33% eksportu z Afryki i 31% importu do Afryki (dane za 2020 rok). Zob. *Africa-EU – International Trade in Goods Statistics*, Eurostat. Statistic Explained, [online] https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Africa-EU_-_international_trade_in_goods_statistics#Africa.E2.80.99s_main_trade_in_goods_partner_is_the_EU, 20 VII 2023; S. Freemantle, *Africa's Re-Pivoting Trade Portrait: 2014*, Insight&Strategy, Africa/Macro, Standard Bank, 14 IV 2015, s. 5; K. Zajączkowski, *Stosunki wybranych państw Azji z Afryką. Studium porównawcze*, [w:] *Region Azji i Pacyfiku w latach 1985-2015. Ciągłość i zmiana w regionalnym systemie międzynarodowym*, red. A. Jarczewska, J. Zajączkowski, Warszawa 2016, s. 593-627.

¹² N. Rolland, *A New Great Game? Situating Africa in China's Strategic Thinking*, NBR Special Report, no. 91, June 2021, The National Bureau of Asian Research, Seattle 2021, s. 3, [online] https://www.nbr.org/wp-content/uploads/pdfs/publications/sr91_rolland_june2021.pdf, 20 VII 2023; *Data: China–Africa Trade...*

¹³ Od 2000 roku chińskie firmy zbudowały ponad 80 dużych obiektów energetycznych dla Afryki. E. Downs, *China Electrifies Africa*, [w:] *(In)Roads and Outposts: Critical Infrastructure in China's*

i ponad 30 tysięcy km linii elektroenergetycznych¹⁴. Jeden na cztery porty handlowe w Afryce jest powiązany biznesowo/konstrukcyjnie z działaniami chińskich firm – udział chińskich firm wyższy niż gdziekolwiek indziej na świecie¹⁵.

Chińskie firmy z branży technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT) są zaangażowane w wiele projektów, od infrastruktury operatorskiej po sprzęt, infrastrukturę pamięci masowej i oprogramowania oraz aplikacje¹⁶. Firma Huawei zbudowała ponad 70% sieci 4G w Afryce i podpisała umowy na wdrożenie sieci 5G¹⁷. Z kolei firma ZTE prowadziła projekty telekomunikacyjne i teleinformatyczne w co najmniej 60% wszystkich krajów afrykańskich¹⁸. Natomiast takie firmy jak China Unicom, China Telecom i China Mobile odgrywają ważną rolę w rozwoju infrastruktury telekomunikacyjnej Afryki poprzez podmorskie sieci kablowe¹⁹.

W Afryce działa około 10 tysięcy przedsiębiorstw chińskich (z czego 2 tysiące to państwowe firmy, tzw. SOEs – *state-owned enterprises*), które według raportu McKinseya będą w 2025 roku generować około 250 miliardów USD przychodów rocznie²⁰. W Afryce mieszka i pracuje już około 1 miliona Chińczyków – wzrost z 136 tysięcy w 1996 roku²¹.

Africa Strategy, red. N. Rolland, NBR Special Report, no. 98, May 2022, The National Bureau of Asian Research, Seattle 2022, s. 61, [online] https://www.nbr.org/wp-content/uploads/pdfs/publications/sr98_inroadsandoutposts_may2022.pdf, 20 V 2023.

¹⁴ N. Rolland, *Introduction*, [w:] *(In)Roads...*, s. 3-4.

¹⁵ W 30 państwach afrykańskich znajduje się 61 portów afrykańskich, w których chińskie firmy pełnią lub odgrywały możliwą do zweryfikowania rolę jako budownicz, finansujący, właściciel lub operator całości lub części obiektu. Tym samym tylko 8 nadmorskich lub wyspiarskich państw afrykańskich nie posiada infrastruktury portowej z ChRL. Są to: Benin, Komory, Demokratyczna Republika Konga, Liberia, Libia, Mauritius, Seszele i Somalia. I. Kardon, *China's Ports in Africa*, [w:] *(In)Roads...*, s. 11-12.

¹⁶ N. Rolland, *Introduction*, [w:] *(In)Roads...*, s. 4.

¹⁷ J. Xi, *Analysts: China Expanding Influence in Africa via Telecom Network Deals*, „Voice of America” 2021, 14 VIII, [online] https://www.voanews.com/a/economy-business_analysts-china-expanding-influence-africa-telecom-network-deals/6209516.html, 20 VI 2023; Według stanu na lipiec 2021 roku firma Huawei realizowała 210 projektów w Afryce, obejmujących głównie infrastrukturę telekomunikacyjną i ICT (82) oraz inteligentne miasta (39) i nadzór, usługi w chmurze, 5G, sztuczną inteligencję i usługi płatności elektronicznych. D. Impiombato, *Chinese Telecommunications Giants and Africa's Emerging Digital Infrastructure*, [w:] *(In)Roads...*, s. 53.

¹⁸ D. Impiombato, *Chinese...*, s. 55.

¹⁹ *Tamże*, s. 57.

²⁰ P. Nantulya, *China's Growing Police and Law-Enforcement Cooperation in Africa*, [w:] *Political Front Lines: China's Pursuit of Influence in Africa*, red. N. Rolland, NBR Special Report, no. 100, June 2022, The National Bureau of Asian Research, Seattle 2022, s. 41, [online] https://www.nbr.org/wp-content/uploads/pdfs/publications/sr100_politicalfrontlines_june2022.pdf, 15 V 2023; P. Carter III, R. Gilpin, P. Nantulya, *China in Africa: Opportunities, Challenges, and Options*, [w:] *China's Global Influence: Perspectives and Recommendations*, red. S.D. McDonald, M.C. Burgoyne, Honolulu 2019, s. 105-112.

²¹ L. Anshan, *Zhanhou Feizhou Zhongguo yimin renkou zhuangkuang de dongtaifenxi* [A Dynamic Analysis of the Situation of Postwar Chinese Emigration to Africa], „Guoji Zhengzhi Yanjiu” 2017, no. 6, s. 24-25; Niewielka liczba krajów Afryki Subsaharyjskiej ma diasporę chińskie, obejmujące

Na Afrykę przypada około 46% całej chińskiej pomocy, podczas gdy na kraje Azji – 33%, a Ameryki Łacińskiej – 13%. Tendencja ta jest stała²². Od 2009 do 2012 roku ChRL przekazała Afryce 10 miliardów USD w ramach pożyczek koncesyjnych. W marcu 2013 roku przewodniczący Xi Jinping podwoił to zobowiązanie do 20 miliardów USD na kolejne dwa lata, tj. 2013-2015. W listopadzie 2013 roku natomiast ogłoszono, że do roku 2025 Chiny przekażą Afryce 1 bilion USD w formie inwestycji zagranicznych, pożyczek koncesyjnych i pożyczek komercyjnych²³.

Chiny stają się ważnym partnerem państw afrykańskich w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego. W latach 2003-2017 Pekin pożyczył tym państwom 3,5 miliarda USD na zakup systemów komunikacyjnych, statków patrolowych, systemów telewizji przemysłowej i pojazdów policyjnych²⁴. Do 2020 roku Chiny zbudowały co najmniej 186 wrażliwych obiektów rządowych, w tym 32 posterunki policji i wojska. Trzyście krajów afrykańskich nabyło również chińskie systemy nadzoru bezpieczeństwa, z których dziewięć wdrażało rozwiązania typu „Bezpieczne miasto” firmy Huawei²⁵.

Od 2007 do 2022 roku przywódcy chińscy (przewodniczący, premier, szef dyplomacji) złożyli 123 wizyty państwowe (dla porównania w Chinach odbyło się 251 wizyt afrykańskich przywódców). Przewodniczący Xi Jinping odwiedził Afrykę w latach 2014-2020 dziesięciokrotnie. Z kolei Wang Yi, minister spraw zagranicznych ChRL w latach 2013-2022, podczas swojego urzędowania odwiedził 48 państw afrykańskich. W sierpniu 2022 roku Chiny jako jedno z pierwszych państw publicznie poparły starania Unii Afrykańskiej o stałą reprezentację w G20²⁶.

mieszkańców, którzy wyemigrowali przed powstaniem ChRL (są to: RPA, Madagaskar, Mauritius i Seszele). M.Ohlberg, *United Front Work and Political Influence Operations in Sub-Saharan Africa*, [w:] *Political Front...*, s. 12.

²² W polityce pomocowej Pekinu wobec Afryki dochodzi często do łączenia pomocy zagranicznej, inwestycji zagranicznych i aspektów handlowych współpracy. Ma to na celu maksymalizację wykonalności i elastyczności chińskich projektów. Jednocześnie utrudnia to stwierdzenie, jaka część finansowania jest – lub powinna być – klasyfikowana jako ODA. Y. Sun, *China's Aid to Africa: Monster or Messiah?*, „Brookings East Asia Commentary” 2014, no. 75; T. Iwata, *Comparative Study on „Asian” Approaches to Africa: An Introductory Reflection*, „African Study Monographs” 2012, vol. 33, no. 4, s. 225.

²³ Y. Sun, *China's Aid...*; tenże, *China's Foreign Aid Reform and Implications for Africa*, Brookings, 1 VII 2015, [online] <http://www.brookings.edu/blogs/africa-in-focus/posts/2015/07/01-china-foreign-aid-africa-sun>, 16 VI 2023.

²⁴ *Chinese Lending to Africa for Military and Domestic Security Purposes*, China Africa Research Initiative, Johns Hopkins University's School of Advanced International Studies, 9 IV 2019, [online] <http://www.chinaafricarealistory.com/2019/04/chinese-lending-to-africa-for-military.html>, 16 VI 2023.

²⁵ S. Feldstein, *Testimony Before the U.S.–China Economic and Security Review Commission Hearing on China's Strategic Aims in Africa*, Washington, D.C., 8 V 2020, [online] https://www.uscc.gov/sites/default/files/Feldstein_Testimony.pdf.

²⁶ P. Nantulya, *China's Deepening Ties to Africa in Xi Jinping's Third Term*, Africa Centre for Strategic Studies, 29 XI 2022, [online] <https://africacenter.org/spotlight/chinas-deepening-ties-to-africa-in-xi-jinpings-third-term/>, 20 VII 2023; Y. Yu, C. Zong, *What Will African Leaders Seek to Gain From Welcoming China's New Foreign Minister?*, „The Diplomat” 2023, 11 I, [online] <https://thediplomat.com/2023/01/what-will-african-leaders-look-to-gain-from-welcoming-chinas-new-foreign-minister/>, 20 VI 2023.

W Afryce działa 61 instytutów Konfucjusza. Zwraca uwagę fakt, że działają one w niemal każdym państwie na kontynencie (z wyjątkiem Nigru, Somalii i Sudanu Południowego)²⁷. Komunistyczna Partia Chin podpisała deklaracje współpracy z ponad 110 partiami z 51 państw afrykańskich²⁸. Chiny przeszkoliły także więcej afrykańskich studentów i profesjonalistów w różnych dziedzinach niż jakikolwiek inny kraj uprzemysłowiony²⁹.

Odnosnie do chińskich mediów w Afryce także należy wskazać na ich rozwój. Wśród licznych inicjatywy można wyróżnić kilka najistotniejszych. W 2006 roku Chińska Radio International rozpoczęło nadawanie z Nairobi w Kenii. W 2011 roku stacja telewizyjna CNC World rozpoczęła z kolei nadawanie do afrykańskich sieci kablowych i satelitarnych, a agencja informacyjna tejże stacji ma obecnie ponad 37 biur na całym kontynencie. Stacja CCTV (obecnie CGTN) również uruchomiła swoje pierwsze zagraniczne centrum produkcji wiadomości (CGTN Africa) w Nairobi w 2012 roku. W tym samym roku China Daily rozpoczęło wydawanie „Africa Weekly”, które jest publikowane w Nairobi i drukowane przez Nation Media Group (największą firmę medialną w Afryce Wschodniej i Środkowej)³⁰.

SOFT POWER, ZASADA NIEINTERWENCJI I EKONOMIZACJA POLITYKI ZAGRANICZNEJ, CZYLI GŁÓWNE ZAŁOŻENIA POLITYKI CHIN W AFRYCE

Polityka ChRL wobec Afryki oparta jest na kilku założeniach. Przede wszystkim *soft power* jest istotnym elementem chińskiej polityki zagranicznej. Pekin konsekwentnie realizuje tę zasadę w stosunku do Afryki, podobnie jak zasadę nieinterwencji. Współpraca Chin z Afryką stanowić ma alternatywę dla współpracy Afryki (Południa) z bogatą Północą. Ian Taylor pisze o wspólnych niezachodniocentrycznych prawach i zasadach łączących kraje Południa (a także Rosję, co ukazała dobitnie wojna w Ukrainie). Rozumienie przez państwa Południa „wolności politycznej i gospodarczej” odbiega od europejskiego sposobu myślenia o demokracji, polityce i zasadach gospodarczych. Dodatkowo te wspólne interesy są wzmacniane przez wypuklanie wspólnoty historycznej – podkreślanie negatywnej roli kolonializmu. Jednocześnie chińska polityka determinowana jest ekonomizacją polityki zagranicznej, tj. cele polityczne osiąga się za pomocą instrumentów ekonomicznych. Dlatego sfera stosunków ekonomicznych

²⁷ Większość państw Afryki Subsaharyjskiej dysponuje tylko jednym instytutem. Madagaskar, Nigeria i Tanzania mają po dwa instytuty, a RPA – aż sześć. M. Ohlberg, *United Front...*, s. 21; *Confucius Institutes Around the World – 2021*, DigMandarin, [online] <https://www.digmandarin.com/confucius-institutes-around-the-world.html>, 25 V 2023.

²⁸ *China and Africa in the New Era: A Partnership of Equals*, Forum on China–Africa Cooperation (FOCAC), 29 XI 2021, [online] https://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt_665385/2649_665393/202111/t20211126_10453904.html, 20 VII 2023.

²⁹ *Tamże*.

³⁰ E.K. Dogbevi, *China in Africa's Media: A Case Study of Ghana*, [w:] *Political Front...*, s. 60.

z zagranicą odgrywa kluczową rolę w chińskich koncepcjach wielkiego skoku cywilizacyjnego oraz bycia aktorem globalnym. Politykę tę należy zatem postrzegać w kontekście paradygmatu geoeconomii – jest wyrazem dążenia do poszerzania wpływów w przestrzeni geoeconomicznej, zwłaszcza tam, gdzie władze w Pekinie widzą szansę na realizację swoich gospodarczych i politycznych interesów, takich jak umocnienie pozycji międzynarodowej czy poszerzenie dostępu do zasobów naturalnych i nowych rynków zbytu dla swoich towarów³¹.

Tak szeroko zakrojona aktywność Pekinu w Afryce nie jest jednak tożsama z przyjęciem całego chińskiego modelu rozwoju przez państwa kontynentu. Jego specyfika nie pozwala w Afryce na powielenie wszystkich rozwiązań przyjętych w Chinach, *można najwyżej korzystać z niektórych z nich*³². Wynika to przede wszystkim z dwóch przesłanek. Model chiński (szerzej azjatycki) ma charakter państwowocentryczny – to pierwsza przesłanka. Jest więc oparty, używając określenia Chalmersa Johnsona, na silnym państwie prorozwojowym (*strong developmental state*). Współczesny system polityczny w Afryce nie jest porównywalny z azjatyckim *in terms* suwerenności i legitymizacji, dystrybucji władzy między poszczególnymi organami. Państwo jest słabe, a jego instytucje zbudowane są na kruchych fundamentach. Druga przesłanka dotyczy faktu, że Chiny i „azjatyckie tygrysy” rozwijały się szybko dzięki wzrostowi produktywności przemysłu. Afrykańskie państwa natomiast zawdzięczają wzrost poprawie produktywności usług³³.

Celem Pekinu, który jest świadomy powyższego, nie jest więc eksport całego modelu chińskiego jako takiego. Władze i Komunistyczna Partia Chin (KPCh) koncentrują się natomiast na promowaniu i rozwijaniu w Afryce (i w innych częściach świata) pewnych wybranych aspektów tego modelu, takich jak forma rządów, organizacji partyjnej, specjalnych stref ekonomicznych, walki z ubóstwem czy regulacji rynkowych³⁴. Propagują własne podejście do stosunków międzynarodowych, a także antykolonialny i antyzachodni dyskurs podkreślający relację Południe–Południe. Chiński rząd i KPCh krytykują słabości „zachodniej” demokracji³⁵. Bates Gill i James Reilly zauważają, iż *Pekin chce być integralną częścią przemian, jakie obecnie mają miejsce w Afryce*³⁶.

W planie działania (2019-2021), który został przyjęty na szczycie FOCAC we wrześniu 2018 roku, podkreśla się, że *obie strony wzmocnią wymianę doświadczeń*

³¹ K. Zajączkowski, *Geoeconomiczny...*, s. 445; E. Haliżak, *Współzależność polityki i ekonomii w stosunkach międzynarodowych*, [w:] *Stosunki międzynarodowe w XXI wieku. Księga Jubileuszowa z okazji 30-lecia Instytutu Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego*, red. E. Haliżak i in., Warszawa 2006, s. 35-37.

³² B. Góralczyk, *Hinduskie spojrzenie na transformację*, „Obserwator Finansowy” 2015, 11 IV, [online] <http://www.obserwatorfinansowy.pl/forma/rotator/hinduskie-spojrzenie-na-transformacje/>, 16 VI 2023.

³³ K. Zajączkowski, *Stosunki wybranych...*, s. 610.

³⁴ M. Ohlberg, *United Front...*, s. 10.

³⁵ J.-P. Cabestan, *Party-to-Party Relations and Political Training*, [w:] *Political Front...*, s. 32.

³⁶ B. Gill, J. Reilly, *The Tenuous...*, s. 38.

w zakresie rządzenia państwem³⁷. Zwrot ten, choć mało wymowny, odnosi się do szerszych ambicji Chin, by zaistnieć jako alternatywa dla zachodniego modelu liberalno-demokratycznego. Szefowa Chińskiego Towarzystwa Studiów Afrykańskich, He Wenping, opublikowała w 2017 roku raport, w którym dokładnie przeanalizowała, w jaki sposób „doświadczenia Chin” można przenieść do krajów afrykańskich³⁸.

Pekin działa w duchu realizmu (powiązania strategicznych i geoeconomicznych interesów Pekinu z Afryką) i miękkiej siły (*soft power*). Chiny dążą do wykreowania się na lidera politycznego i gospodarczego w Afryce, a tym samym do faktycznego uznania tego obszaru za chińską strefę wpływów, aby lepiej zaspokajać swoje potrzeby i interesy.

AFRYKA I CHINY A ZMIENIAJĄCY SIĘ PORZĄDEK MIĘDZYNARODOWY

Porządek międzynarodowy czasu zmian

Następuje przejście od zdominowanego przez Zachód liberalnego porządku międzynarodowego *do nowego świata bi-, multi- lub nawet policentrycznego*³⁹. Ta zmiana zaczęła się stopniowo kształtować w 2008 roku, potem dalej w 2014 i 2016 roku, aż do czasu pandemii i wojny w Ukrainie. Ten okres zmiany jest *czasem niepewności, niestabilności i konfliktów*⁴⁰. Kryzys gospodarczy z 2008 roku był nade wszystko kryzysem, który w największym stopniu dotknął państw wysokorozwiniętych. Ekonomiczna dominacja Zachodu i neoliberalizmu uległa osłabieniu kosztem większej roli państwa w gospodarce i kosztem tzw. rynków wschodzących nie tylko państw z Azji, ale także z Afryki i Ameryki Łacińskiej. Jak prognozują dane międzynarodowych instytucji finansowych, do 2050 roku żadne państwo europejskie nie będzie sklasyfikowane w grupie siedmiu największych gospodarek świata. Z kolei agresja rosyjska na Ukrainę w 2014 roku w wymiarze globalnym oznaczała stopniowy wzrost znaczenia czynnika militarnego w stosunkach międzynarodowych. Prezydentura Trumpa i jego motto „America first” oznaczało natomiast, że świat multipolarny (oparty na ideach liberalizmu) funkcjonujący po 1989 roku uległ znacznym przeobrażeniom. Ponadto neoliberalny trilateralizm (Chiny, USA, UE – podmioty te ze sobą współpracowały i czerpały najwięcej korzyści z globalizacji) przestał funkcjonować w dotychczasowej postaci. Mamy do czynienia z kryzysem instytucji multilateralnych (tworzonych po II wojnie światowej). Proces ten zachodzi m.in. pod hasłem antyliberalnej kontrrewolucji i jest zauważalny na całym świecie. Brexit i napięcia migracyjne dodatkowo wzmagają (i wzmagają) te nastroje. Od połowy drugiej

³⁷ *Forum on China–Africa Cooperation Beijing Action Plan (2019-2021)*, Forum on China–Africa Cooperation (FOCAC), 5 IX 2018, [online] https://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt_665385/2649_665393/201809/t20180910_679538.html, 20 VI 2023; N. Rolland, *A New Great...*, s. 24.

³⁸ N. Rolland, *A New Great...*, s. 21-22.

³⁹ R. Roloff, *COVID-19 and No One's World*, „Connections” 2020, vol. 19, no. 2, s. 26.

⁴⁰ *Tamże*.

dekady XXI wieku w stosunkach międzynarodowych i w dyplomacji zaczynają dominować relacje bilateralne, a nie multilateralizm, wskazać należy również na powrót do rywalizacji mocarstw (*power politics*) i sporów/wojen handlowych. Jednocześnie koniec drugiej dekady XXI wieku to asertywna polityka Chin i Rosji w stosunkach międzynarodowych. W wymiarze globalnym to próba budowania wizji świata niezachodniego, opartego na innych wartościach oraz braku powiązań między rozwojem społeczno-gospodarczym a demokracją. Iluzją i naiwnością Zachodu było przekonanie, że model rozwoju społeczno-gospodarczego i politycznego oparty na zasadach demokracji liberalnej można zgodnie z logiką konstrukttywizmu wcielić w życie w innych częściach świata. Naiwnością było także to, że przystąpienie ChRL do WTO (11 grudnia 2001 roku) przyczyni się do westernizacji Chin i jej transformacji polityczno-gospodarczej. Pandemia uwypukliła dotychczasowe różnice między Zachodem a światem niezachodnim z Chinami na czele, a także ich swoistą rywalizację o wpływy w globalnym Południu, czego najlepszą ilustracją była tzw. dyplomacja maszczkowa, a następnie szczepionkowa. Wojna w Ukrainie pogłębiła tę rywalizację i polaryzację. Chiny i Rosja wykorzystują ten konflikt do osłabienia pozycji Zachodu w państwach globalnego Południa i do podziału stosunków międzynarodowych na świat demokracji liberalnej (zachodni) i świat niezachodni⁴¹. Wyniki głosowań na forum ZO ONZ nad rezolucjami potępiającymi agresję rosyjską na Ukrainę i stanowisko w tej sprawie przedstawicieli Afryki, Ameryki Łacińskiej i Azji są tego najlepszym przykładem.

Afryka w strategii Xi Jinpinga

Uwzględniając perspektywę ostatnich 25 lat, można wyróżnić następujące etapy (periodyzację) działań ChRL w Afryce: lata 2000-2005 to skoncentrowanie się na aspektach instytucjonalnych i rozwojowych w stosunkach wzajemnych; lata 2005-2016 to nade wszystko dynamicznie rozwijający się handel, wzmocnienie współpracy gospodarczej i dalsza eksploracja złóż surowcowych przez chińskie przedsiębiorstwa⁴²; od 2016 roku stopniowo, z natężeniem od 2020 roku, następuje redefinicja polityki Chin wobec Afryki. Większą rolę przypisuje się w stosunkach wzajemnych działaniom politycznym i strategicznym, co związane jest z asertywną polityką zagraniczną Pekinu i dążenia do stworzenia alternatywnego, w stosunku do Zachodu, porządku międzynarodowego.

Przewodniczący Xi Jinping od początku swoich rządów dostrzega w Afryce nie tylko potencjał gospodarczy (olbrzymi rynek zbytu dla chińskich produktów oraz zabezpieczenie importu surowców energetycznych, tak potrzebnych chińskiej gospodarce), ale także geostrategiczny.

Na zilustrowanie roli Afryki w polityce globalnej Pekinu jeden z chińskich badaczy przywołuje następujące frazy: *wykorzystaj tereny wiejskie, aby otoczyć miasto* oraz *użyj peryferii, aby otoczyć centrum* (*use the countryside to surround the city* i *use the periphery*

⁴¹ M. Luniński, *Wszystkie odcienie sympatii do Rosji*, „Rzeczpospolita” 2023, nr 181, s. 18-19.

⁴² N. Rolland, *A New Great...*, s. 8.

to surround the center)⁴³. Te frazy odnoszą się do strategii międzynarodowej KPCh polegającej na *obleganiu/otoczeniu centrum władzy poprzez sprzymierzanie się z mniejszymi aktorami wokół niego, a także budowaniu baz władzy tam, gdzie główny wróg jest słaby. Na poziomie globalnym wyrażenia te odnoszą się do mobilizowania krajów Globalnego Południa do okrążenia i izolacji Zachodu jako całości, a w szczególności Stanów Zjednoczonych*⁴⁴.

Tym samym kontynent afrykański nie jest postrzegany przez Pekin wyłącznie przez pryzmat handlu, ekonomii i rozwoju. Stanowi on bowiem element w geostrategicznej rywalizacji między USA a Chinami o pozycję i wpływy w świecie. Afryka i pozostałe państwa globalnego Południa, według założeń chińskich strategów, mają stanowić subsystem, nad którym panują i dominują Chiny. Chińska „nowa wielka gra” (*China's „new great game”*) ma osłabić pozycję Zachodu⁴⁵. Jednocześnie to światowe przywództwo ma mieć charakter *częściowej, luźnej i plastycznej hegemonii (partial, loose, and malleable hegemony)*: „częściowej”, a nie regionalnej czy globalnej; „luźnej”, a nie sprawowanej poprzez absolutną kontrolę nad obcymi terytoriami lub rządami; i „plastycznej”, ponieważ *wytyczenie przewidywanej strefy wpływów Chin nie byłoby ściśle określone wzdłuż linii geograficznych, kulturowych, a nawet ideologicznych, ale raczej w oparciu o to, czy kraje uznają prymat Chin*⁴⁶.

Przedstawiona wyżej postać hegemonii przybiera formę swego rodzaju imperializmu bezkontaktowego (*non-contact imperialism*)⁴⁷.

Zhang Hongming definiuje trzy cele międzynarodowej strategii Pekinu wobec kontynentu afrykańskiego. Zdaniem tego badacza Afryka powinna stać się dla Chin: *a) strategiczną linią zewnętrzną (exterior line) w celu geopolitycznego powstrzymywania Stanów Zjednoczonych, b) strategicznym wsparciem dla jej zrównoważonego rozwoju gospodarczego oraz c) strategicznym sojusznikiem w zakresie reformy systemu globalnego zarządzania (global governance) zgodnie z preferencjami Pekinu*⁴⁸.

Odnosząc się do pierwszego celu, należy zwrócić uwagę na fakt, że dla elit chińskich największym wyzwaniem są Stany Zjednoczone. Głównym zadaniem władz chińskich jest więc podjęcie takich kroków, by przeciwdziałać i odpierać presję strategiczną USA. Według teoretyków, zamiast angażować się w wyczerpującą i bezpośrednią konfrontację z USA, *Chiny powinny rozszerzyć swoją obecność na zachód od swoich granic [w Afryce – K.Z.], aby zrównoważyć presję USA na wschodniej flance i rozmieścić się wzdłuż linii zewnętrznych, z dala od Chin kontynentalnych, w tym na kontynencie afrykańskim*⁴⁹.

Jednocześnie Pekin i Xi Jinping uważają, że czas do podejmowania działań w Afryce jest odpowiedni. Są bowiem zdania, że pozycja Zachodu w stosunkach międzynarodowych słabnie, także na kontynencie afrykańskim.

⁴³ M. Ohlberg, *United Front...*, s. 10.

⁴⁴ *Tamże*.

⁴⁵ N. Rolland, *A New Great...*, s. 2.

⁴⁶ *Tamże*, s. 4.

⁴⁷ *Tamże*, s. 8-9.

⁴⁸ *Tamże*, s. 16.

⁴⁹ *Tamże*, s. 17.

Reasumując, należy stwierdzić, że kwintesencją stosunków chińsko-afrykańskich u progu trzeciej dekady XXI wieku staje się nie ekonomia (choć wciąż ważna), ale geostrategia. Afryka jest, jak wskazano, ważnym partnerem w realizacji celów polityki zagranicznej Chin. Obecnie współpraca ChRL z Afryką nie tylko *poszerza promień oddziaływań Chin na arenie międzynarodowej, ale także wzmacnia strategiczną głębię w chińskiej grze ze Stanami Zjednoczonymi*⁵⁰. W jednej z analiz wprost pisze się o tym, że *Chiny wykorzystują kraje afrykańskie jako pionki w wielkiej grze w szachy między USA–Chiny*⁵¹. Komunikaty ze szczytów Afryka–Chiny są dokładną ilustracją wyżej wymienionych tendencji. Xi Jinping proklamował chińsko-afrykańską wspólnotę przeznaczenia podczas szczytu FOCAC w Pekinie w 2018 roku⁵². Zaznaczył w ten sposób, że stosunki te nie ograniczają się tylko do współpracy handlowej i rozwojowej. Natomiast komunikat ze szczytu FOCAC w Dakarze w 2021 roku skupiał się głównie na budowaniu *społeczności chińsko-afrykańskiej ze wspólną przyszłością w nowej erze*⁵³ (a nie jak zazwyczaj na kwestiach infrastrukturalnych)⁵⁴. Ponadto warto też zaznaczyć, że przyjęty podczas szczytu w Dakarze dokument pt. *Wizja 2035 dla współpracy chińsko-afrykańskiej* (*The 2035 Vision for China–Africa Cooperation*) jest tożsamy z przyjętą przez XX zjazd KPChw w 2020 roku strategią pt. *Wizja 2035*⁵⁵. W jednej z analiz wskazano na następujący fakt: *Nietrudno dostrzec zgodność między tymi dwoma dokumentami. Ogólnie rzecz biorąc, współpraca Chin z Afryką w zakresie szeroko rozumianych kwestii związanych z rozwojem, bezpieczeństwem i sprawowaniem rządów jest ujęta jako część dochodzenia Chin do statusu wielkiego mocarstwa, co znajduje odzwierciedlenie w ich własnym dokumencie dotyczącym wizji na rok 2035*⁵⁶.

Przejawy aktywności Chin w Afryce w erze Xi Jinpinga

Polityka Chin wobec Afryki jest wielowymiarowa. Jednocześnie jej stopniowa zmiana (od początku rządów Xi Jinpinga) i większe znaczenie w niej aspektów polityczno-

⁵⁰ T. Pairault, *China's Presence in Africa Is at Heart Political*, „The Diplomat” 2021, 11 VIII, [online] <https://thediplomat.com/2021/08/chinas-presence-in-africa-is-at-heart-political/>, 28 VI 2023.

⁵¹ H. Ryder, *Where Is the Africa–China Relationship Headed in 2021?*, Center for Strategic and International Studies, [online] <https://www.csis.org/analysis/where-africa-china-relationship-headed-2021>, 20 V 2023.

⁵² *Full Text of Chinese President Xi Jinping's Speech at Opening Ceremony of 2018 FOCAC Beijing Summit*, [online] http://www.xinhuanet.com/english/2018-09/03/c_129946189.htm, 20 V 2023.

⁵³ *Full Text: Keynote Speech by Chinese President Xi Jinping at Opening Ceremony of 8th FOCAC Ministerial Conference*, [online] https://www.focac.org/eng/ttxsxy/202112/t20211202_10461079.htm, 20 V 2023.

⁵⁴ *Africa's Ties to China and the West Are Starting to Look More Alike*, „The Economist” 2021, 4 XII, [online] <https://www.economist.com/middle-east-and-africa/2021/12/04/africas-ties-to-china-and-the-west-are-starting-to-look-more-alike>, 20 V 2023.

⁵⁵ *Wizja 2035* to lista celów pośrednich wyznaczonych na rok 2035 przed setną rocznicą powstania Chińskiej Republiki Ludowej, która przypada w 2049 roku.

⁵⁶ Y. Sun, *An Examination of the 2035 Vision for China–Africa Cooperation*, Brookings, 27 XII 2021, [online] <https://www.brookings.edu/blog/africa-in-focus/2021/12/27/an-examination-of-the-2035-vision-for-china-africa-cooperation/>, 20 VI 2023.

-strategicznych wymagają spojrzenia z innej perspektywy na dotychczasowe działania Pekinu wobec kontynentu. To, co jeszcze kilka lat temu wydawało się tylko zwykłą polityką, współpracą handlową czy wojskową w relacjach wzajemnych ChRL–Afryka, nabiera innego znaczenia w kontekście rywalizacji chińsko-amerykańskiej i kształtowania się nowego porządku międzynarodowego. W niniejszym podrozdziale zostaną opisane przejawy współpracy chińsko-afrykańskiej, która może wpływać na geopolityczną pozycję Pekinu, nie tylko w Afryce.

DYPLOMACJA MASECZKOWA I SZCZEPIONKOWA, CZYLI GEOPOLITYCZNE NAPIĘCIA W AFRYCE

Pandemia i związana z nią pomoc dla kontynentu afrykańskiego zostały wykorzystane przez Chiny do wzmocnienia swojej pozycji na kontynencie przy jednoczesnym ukazaniu Zachodu i jego działań zwalczających pandemię jako nieskutecznych i niesprawiedliwych (czynnik neokolonializmu). Chiny w swojej antyzachodniej pandemicznej polityce stosowały na kontynencie afrykańskim szereg instrumentów: ekonomiczny – zwiększenie pomocy, umorzenie długów; dostarczenie masek i tlenu; polityczny – budowanie wspólnoty antyzachodniej opartej na wartościach antyzachodnich; propagandowy – używanie licznych fake newsów związanych z europejską (zachodnią) pomocą dla Afryki i mających na celu podważanie wiarygodności zachodnich rządów. Nick Westcott, dyrektor londyńskiego Royal Africa Society, stwierdził, że pandemia była swego rodzaju *stress testem dla stosunków między Afryką a resztą świata i pojawia się w środku czegoś w rodzaju walki o wpływy w Afryce*⁵⁷.

Chińska dyplomacja maseczkowa, a następnie szczepionkowa wpisują się w rywalizację mocarstw o wpływy na kontynencie afrykańskim. W szerszym ujęciu oznacza to *global battle of narratives* i o przywództwo w świecie niezachodnim. Pandemia uwypukliła i jednocześnie otworzyła nowy rozdział w „rywalizacji systemowej” między Zachodem a Chinami, także na kontynencie afrykańskim⁵⁸.

Chiny pozycjonują się jako obrońca i jednocześnie przywódca krajów rozwijających się. Pekin udzielił państwom afrykańskim pomocy związanej z pandemią. Przejawiała się ona m.in. wsparciem finansowym, medycznym, szkoleniowym i sanitarnym. Niejako za symboliczną uznać należy chińską propozycję *przekształcenia na okres pandemii Inicjatywy Pasa i Szlaku w „Zdrowy Jedwabny Szlak” w celu zapewnienia wsparcia*

⁵⁷ B. Fox, *COVID-19 Has Posed 'Stress Test' for EU-Africa Relations*, „Euractiv” 2020, 18 VI, [online] <https://www.euractiv.com/section/botswana/news/covid-19-has-posed-stress-test-for-eu-africa-relations/>, 18 VI 2023. Zob. także o działaniach UE wobec pandemii w Afryce: K. Zajączkowski, *European Union Initiatives Supporting Sub-Saharan Countries in Combating the COVID-19 Pandemic*, [w:] *The EU Towards the Global South During the COVID-19 Pandemic*, red. K. Kołodziejczyk, Berlin 2022, s. 55-81.

⁵⁸ N. Koenig, A. Stahl, *How the Coronavirus Pandemic Affects the EU's Geopolitical Agenda*, „Policy Paper” 2020, 24 IV, s. 5, [online] <https://d-nb.info/1212174917/34>, 20 V 2023.

technicznego i wymiany doświadczeń z Afryką w walce z Covid-19⁵⁹. Dla podkreślenia znaczenia sojuszy państw Południa Xi Jinping ogłosił podczas szczytu FOCAC w Dakarze w listopadzie 2021 roku, że jego kraj przeznaczy dodatkowy 1 miliard szczepionek dla Afryki w 2022 roku (więcej niż globalne zobowiązanie UE do dzielenia się szczepionkami)⁶⁰. Ponadto 69 partii politycznych z 42 krajów afrykańskich wydało w 2021 roku wspólne z KPCh oświadczenie *wzywające partie polityczne na całym świecie do połączenia swoich wysiłków w walce z Covid-19*⁶¹. Z kolei 22 afrykańskie stowarzyszenia/towarzystwa przyjaźni z ChRL podpisały w 2021 roku list do Światowej Organizacji Zdrowia, w którym pochwaliły sposób, w jaki Chiny radzą sobie z pandemią COVID-19, i jednocześnie potępiły amerykańskie wezwania do śledztwa w sprawie pochodzenia wirusa⁶².

WSPÓŁPRACA NA FORUM ONZ I NA ARENIE MIĘDZYNARODOWEJ

Analizując sposób głosowania państw afrykańskich w ZO ONZ nad kwestiami dotyczącymi ChRL i jej polityki wobec wybranych problemów, należy wskazać na stałą prawidłowość. Państwa afrykańskie były i są przeciwne wszelkim rezolucjom ZO ONZ (lub ewentualnie wstrzymują się od głosu, co jest równoznaczne z brakiem sprzeciwu wobec Pekinu) potępiającym działania władz chińskich. Odnosnie do głosowania w ZO ONZ nad sprawami z zakresu ochrony praw człowieka, demokracji, praworządności (czy to w wymiarze regionalnym, czy globalnym) stanowisko państw afrykańskich jest zbieżne z chińskim. Na przykład w Komisji Praw Człowieka ONZ (UNHRC) kraje afrykańskie poparły w 2017 roku przedstawioną przez Chiny rezolucję dotyczącą alternatywnej (w stosunku do istniejącej) interpretacji praw człowieka skoncentrowanej na zasadzie nieingerencji. Z kolei w latach 2017-2021 afrykańscy członkowie Komisji Praw Człowieka ONZ tworzyli z Pekinem większościowe koalicje, odrzucające kolejne rezolucje popierane przez Zachód, a krytyczne wobec Chin⁶³. Taki stan rzeczy prowadzi do wzmacniania Pekinu, i to w kilku aspektach: jako podmiotu potrafiącego przeforsować swoje stanowisko na forum ONZ; jako lidera państw globalnego Południa; jako państwa dążącego do tworzenia alternatywnego w stosunku do Zachodu porządku międzynarodowego. Ta ostatnia kwestia stała się szczególnie ważna w kontekście wojny w Ukrainie i związanych z nią rezolucji potępiających Rosję, przyjmowanych przez ZO ONZ. W tej kwestii stanowisko państw afrykańskich było przeciwne ich przyjmowaniu i w większości przybierało formę wstrzymania się od głosu.

⁵⁹ Tamże, s. 10-11.

⁶⁰ D. McNair, *Europe Isn't Just Losing the Global Race Against Covid-19: There's Much More at Stake*, ECFR Council, 7 XII 2021, [online] <https://ecfr.eu/article/europe-isnt-just-losing-the-global-race-against-covid-19-theres-much-more-at-stake/>, 18 VI 2023.

⁶¹ J.-P. Cabestan, *Party-to-Party...*, s. 37.

⁶² M. Ohlberg, *United Front...*, s. 17.

⁶³ P. Nantulya, *China's Growing Police...*, s. 54.

Tym samym na forum ONZ wyraźnie zarysowywał się podział na świat zachodni i nie-zachodni, w którym każda ze stron odrębnie definiuje podstawowe wartości w stosunkach międzynarodowych⁶⁴.

Państwa afrykańskie wspierają Chiny w uzyskiwaniu przez nie stanowisk kierowniczych w poszczególnych agencjach i organizacjach systemu NZ. To dzięki przychylności państw z kontynentu afrykańskiego Chiny przewodniczyły w ostatnich latach pracom m.in. FAO, UNIDO, ICAO, ITU⁶⁵. Jednocześnie Pekin popierał przedstawicieli Afryki w obejmowaniu także i przez nich stanowisk w systemie ONZ. Koalicji państw globalnego Południa udało się w ciągu ostatnich lat objąć kilka ważnych stanowisk. Warto jednak zwrócić uwagę na fakt, że tendencja ta jest w odwrocie. Państwa zachodnie systematycznie pozyskują głosy państw Afryki i dzięki nim odzyskały już przewodniczenie w dwóch organizacjach systemu NZ: *Singapurczyk z łatwością pokonał chińskiego kandydata na szefa Światowej Organizacji Własności Intelektualnej w 2020 roku. Natomiast pod koniec 2022 r. Amerykanka pokonała wspieranego przez Chiny Rosjanina i została szefową Międzynarodowego Związku Telekomunikacyjnego*⁶⁶. Jak zauważa australijski think tank Lowy Institute, Chinom coraz trudniej jest zdobywać stanowiska kierownicze w wielu agencjach ONZ⁶⁷.

Odwołując się do zasady nieingerencji, państwa afrykańskie wspierają ChRL również w kwestiach dotyczących ich wewnętrznych spraw. Na przykład 25 z 53 państw, które opowiedziały się za stanowiskiem Pekinu w sprawie zamieszek w Hongkongu w 2020 roku, to państwa afrykańskie. Natomiast w czerwcu 2021 roku 35 państw afrykańskich spośród 69 podpisało zainicjowane przez Pekin wspólne oświadczenie sprzeciwiające się ingerowaniu w wewnętrzne sprawy Chin w Sinciang, Tybecie i Hongkongu⁶⁸.

WSPÓŁPRACA PARTYJNA NADE WSZYSTKO

Na okres rządów Xi Jinpinga datuje się intensyfikacja współpracy między Departamentem Łączności Międzynarodowej KPCh (CCP's International Liaison Department) a partiami w Afryce. Główny cel tej współpracy najlepiej ilustrują słowa Xi Jinpinga skierowane bezpośrednio do członków DŁM KPCh, w których to wskazywał na konieczność *wzmacniania chińskiej siły przekazu (narracji) w stosunkach międzynarodowych (international discourse power)*⁶⁹. Działania KPCh w tym zakresie służą „zaszcze-

⁶⁴ Tamże, s. 54.

⁶⁵ Jak zauważył Thierry Pairault, ChRL jest jedynym krajem, który zarządzał jednocześnie w tym samym czasie tak wieloma organizacjami systemu NZ. Zob. T. Pairault, *China's Presence...*

⁶⁶ *China May Face More Embarrassment over Its Human-Rights Record*, „The Economist” 2023, 23 III, s. 50-51.

⁶⁷ Tamże.

⁶⁸ Tamże.

⁶⁹ P. Nantulya, *China's Deepening Ties...*

pianiu chińskich wartości i norm zarządzania” w państwach globalnego Południa (w Afryce) i tym samym zwiększaniu tam nie tylko chińskiej potęgi materialnej pod względem militarnym i gospodarczym, ale nade wszystko potęgi normatywnej, kulturowej i cywilizacyjnej. Współpraca KPCh z partiami afrykańskimi stanowi *wygodny mechanizm docierania do lokalnych elit politycznych w celu wywierania na nie wpływu*⁷⁰. Podejmowane przez KPCh inicjatywy mają formę wizyt studyjnych, seminariów, szkoleń, konferencji. Jak zauważa Nadège Rolland, tak rozwinięta współpraca między KPCh a partiami afrykańskimi jest wyjątkowa, a jej skala oraz zakres nie znajdują odpowiednika nigdzie indziej na świecie⁷¹. W lipcu 2022 roku DŁM KPCh otworzył w Tanzanii pierwszą zagraniczną szkołę dla liderów i działaczy politycznych i przyjął 120 słuchaczy z Afryki Południowej – wywodzących się z rządzących tam partii. Wcześniej, w listopadzie 2017 roku, DŁM KPCh zorganizował w Pekinie czterodniowy dialog wysokiego szczebla z przedstawicielami 300 zagranicznych partii politycznych, w tym z Afryki⁷². Natomiast w 2018 roku DŁM KPCh zorganizował w Tanzanii sesję afrykańską tego dialogu, z udziałem partii politycznych z 40 krajów afrykańskich. Poza współpracą partyjną ChRL rozwija również współpracę policyjną, z diasporą czy uczelniami wyższymi i think tankami z Afryki.

Wszystkie te działania mają na celu zwiększenie siły dyskursu (narracji) i wpływu ChRL w Afryce, szczególnie wobec elit politycznych i biznesowych (np. liczba przemówień wychwalających działania ChRL). Władze chińskie, w tym KPCh, *zbudowały w wielu państwach afrykańskich solidne sieci powiązań między lokalnymi elitami a chińskimi obywatelami, firmami i organizacjami*⁷³.

BAZY WOJSKOWE ORAZ WSPÓŁPRACA WOJSKOWA I ICH NIE TYLKO MILITARNY WYMIAR

W 2021 roku pojawiła się informacja o planach zbudowania bazy wojskowej Chin w Afryce, w Gwinei Bissau. Byłaby to druga taka placówka chińska na kontynencie po bazie morskiej w Camp Lemonnier w Dżibuti⁷⁴. Informacji tej nie potwierdziły do tej pory ani władze afrykańskiego państwa, ani sam Pekin. Większość analityków uważa jednak, że w najbliższym czasie (niezależnie od tego, czy rzeczywiście w Gwinei Bissau) takie bazy wojskowe w Afryce powstaną. Pytanie brzmi tylko kiedy, gdzie i ile ich będzie⁷⁵. Stała chińska obecność wojskowa w Afryce jest swego rodzaju zwieńczeniem dotychczasowej

⁷⁰ N. Rolland, *Introduction*, [w:] *Political Front...*, s. 5.

⁷¹ *Tamże*.

⁷² J.-P. Cabestan, *Party-to-Party...*, s. 30.

⁷³ M. Ohlberg, *United Front...*, s. 23.

⁷⁴ R. Kłosowicz, *United States Africa Command...*, s. 273.

⁷⁵ E.A. Miller, *More Chinese Military Bases in Africa: A Question of When, Not If*, „Foreign Policy” 2022, 16 VIII, [online] <https://foreignpolicy.com/2022/08/16/china-military-bases-africa-navy-pla-geo-politics-strategy/>, 20 V 2023.

aktywności Pekinu na kontynencie. Jednocześnie posiadanie przez Pekin bazy wojskowej na zachodnim wybrzeżu Afryki (np. w Gwinei Bissau) oznacza nową fazę w polityce Pekinu wobec Afryki i związane z tym konsekwencje geopolityczne⁷⁶. Jest to próba przesunięcia globalnego układu sił na kontynencie (*shift global power dynamics*), osłabiająca dominację USA i Europy. Przykład powstawania chińskich baz wojskowych w Afryce jest także doskonałą ilustracją praktycznej realizacji taktyki Pekinu, wskazanej wyżej, określanej jako chińska „nowa wielka gra” oraz „wykorzystanie peryferii do otoczenia centrum” (odpowiednio po angielsku: *China's new great game* oraz *use the periphery to surround the center*). Zakłada ona otoczenie USA od strony Atlantyku oraz przeniesienie chińskiej rywalizacji z USA z dala od jej granic, a także tam, gdzie konkurent ma słabości⁷⁷.

Początkowo, do drugiej dekady XXI wieku, kwestie bezpieczeństwa i militarne Pekin włączał do swoich partnerstw gospodarczych z państwami afrykańskimi, czyniąc chińską obecność wojskowo-militarną (i związaną z tym współpracę) w Afryce jako ważny element zapewnienia kontynentowi rozwoju i jednocześnie systematycznego wzrostu wymiany handlowej na linii Chiny–Afryka. Imperatyw wiążący bezpieczeństwo z rozwojem determinował więc wzajemne relacje. Od 2015 roku Chiny stopniowo rozwijają panafrykańskie podejście do kwestii bezpieczeństwa na kontynencie⁷⁸. Na szczycie FOCAC w 2018 roku Chiny przedstawiły panafrykański program bezpieczeństwa. Plan działania (2019–2021) ze szczytu zakładał ustanowienie 50 odrębnych programów w celu wzmocnienia koordynacji bezpieczeństwa między Chinami a ich afrykańskimi partnerami na całym kontynencie oraz powołanie Forum Chiny–Afryka na rzecz Pokoju i Bezpieczeństwa (*China–Africa Peace and Security Forum*) oraz Forum Chiny–Afryka ds. Egzekwowania Prawa i Bezpieczeństwa (*China–Africa Law Enforcement and Security Forum*). Plan działania (na lata 2022–2024) przyjęty podczas szczytu FOCAC 2021 ponownie nawoływał do wzmocnienia współpracy w zakresie pokoju i bezpieczeństwa. Przyjmowane kolejne plany działania ukazują w sposób jednoznaczny, że Pekin dąży do wzmocnienia ogólnokontynentalnego systemu bezpieczeństwa między Afryką a Chinami⁷⁹.

⁷⁶ W dorocznym raporcie Departamentu Obrony Stanów Zjednoczonych dla Kongresu z 2020 roku Pentagon przewidywał, że Chiny będą dążyć do budowy obiektów wojskowych wzdłuż afrykańskiego wybrzeża Atlantyku w ciągu najbliższych 15 lat. Chińska baza morska na Atlantyku byłaby istotnym wyzwaniem dla USA ze względu na stosunkowo niewielką odległość między zachodnim wybrzeżem Afryki a wschodnim wybrzeżem USA. Zob. *Why Equatorial Guinea May Host China's First Atlantic Naval Base*, „The Maritime Executive” 2022, 7 I, [online] <https://www.maritime-executive.com/article/why-equatorial-guinea-may-host-china-s-first-atlantic-naval-base>, 17 VII 2023.

⁷⁷ N. Rolland, *A New Great...*, s. 19; *America Worries about China's Military Ambitions in Africa*, „The Economist” 2021, 9 XII, [online] <https://www.economist.com/china/2021/12/09/america-worries-about-chinas-military-ambitions-in-africa>, 18 VII 2023.

⁷⁸ We wrześniu 2015 roku, przemawiając przed Zgromadzeniem Ogólnym ONZ, prezydent Chin Xi Jinping zadeklarował dla Unii Afrykańskiej pomoc wojskową w wysokości 100 milionów USD w celu wsparcia procesu tworzenia African Standby Force and the African Capacity for Immediate Response to Crises. M. Tanchum, *China's New Military Base in Africa: What It Means for Europe and America*, European Council on Foreign Relations, 14 XII 2021, [online] <https://ecfr.eu/article/chinas-new-military-base-in-africa-what-it-means-for-europe-and-america/>, 20 VII 2023.

⁷⁹ *Tamże*.

Państwa Afryki z przychylnością (w porównaniu z innymi regionami świata) odniosły się do ogłoszonej przez Xi Jinpinga Inicjatywy na rzecz Globalnego Bezpieczeństwa (Global Security Initiative, GSI). Inicjatywa ta ma promować dwustronne i wielostronne porozumienia w zakresie bezpieczeństwa *inspirowane chińską wizją bezpieczeństwa wewnętrznego i międzynarodowego*⁸⁰. Państwa afrykańskie przyjęły założenia GSI na szczycie FOCAC w listopadzie 2021 roku oraz na drugim Forum Pokoju i Bezpieczeństwa Chin–Afryka w czerwcu 2022 roku⁸¹.

Warto wskazać na jeszcze jedną kwestię: podczas szczytu FOCAC w 2021 roku gospodarz spotkania, minister spraw zagranicznych Senegalu, w swoim przemówieniu zachęcał ChRL do większego zaangażowania się w walkę z terroryzmem na obszarze Sahelu. Jest to o tyle znamienne, że *przywódcy afrykańscy zazwyczaj unikają publicznych nawołań do większego zagranicznego wojskowego zaangażowania ze względu na powszechną wrażliwość na ten temat. Jednak, szczyt w Dakarze (FOCAC 2021) chciał wysłać mocny sygnał, że Chiny są uważane przez państwa afrykańskie za poważnego partnera i gracza w dziedzinie bezpieczeństwa*⁸².

ZMIANA STRUKTURY WSPÓŁPRACY GOSPODARCZEJ I KREDYTOWEJ ORAZ ROLA BRI

W 2020 roku należy wskazać na znaczny spadek wartości chińskich pożyczek udzielanych państwom afrykańskim – do 1,9 miliarda USD (dla porównania w 2016 roku ich wartość wyniosła 28,4 miliardów USD)⁸³. Tendencja ta jest stała. Powodem tego stanu rzeczy nie jest wyłącznie pandemia. Chińska Republika Ludowa oskarża się o to, że przez jej politykę kredytową realizowaną na kontynencie, państwa afrykańskie wpadły w pułapkę zadłużeniową. Badania wskazują jednak, że problem zadłużenia ma głębsze podłoże, aniżeli tylko działania kredytowe Chin⁸⁴. Mimo to przywódcy chińscy, dążąc do zmiany tej narracji i ucieczki od oskarżeń, wpływających negatywnie na postrzeganie Chin w Afryce i szerzej – w stosunkach międzynarodowych, stopniowo wycofują się z tej formy wsparcia dla państw afrykańskich. Ponadto wsparcie stało się mało efektywne z punktu widzenia realizacji chińskich celów w Afryce. Chińskie zobowiązania potwierdzone podczas FOCAC 2021 obejmowały tylko 10 miliardów USD kredytów, nieoprocentowanych pożyczek lub dotacji w porównaniu do zobowiązań z 2018 roku,

⁸⁰ P. Nantulya, *China's Deepening Ties...*

⁸¹ *Tamże*.

⁸² *Tenże*, *China's Growing Police...*, s. 41.

⁸³ A. Vines, J. Wallace, *China–Africa Relations*, Chatham House, 18 I 2023, [online] <https://www.chathamhouse.org/2023/01/china-africa-relations>, 20 VII 2023.

⁸⁴ Jak wskazuje raport Chatman House, *za sytuację finansową państw afrykańskich nie można całkowicie obwiniać chińskich pożyczkodawców. Na przykład Kenia i Zambia źle zarządzają swoim długiem wobec wszystkich wierzycieli, nie tylko Chin*. Jednocześnie raport wskazuje, że projekty BRI były w dużej mierze nieskoordynowane i nieplanowane, a kredyty oferowali konkurujący między sobą chińscy pożyczkodawcy. *Stoi to w sprzeczności z ideą spójnej i celowej polityki „pułapki zadłużenia” ze strony Chin. Tamże*.

które obejmowały 20 miliardów USD dostępnych kredytów i 15 miliardów USD nieoprocentowanych pożyczek i dotacji. Znamienny jest też fakt, że w odróżnieniu od wcześniejszych projektów Inicjatywa Pasa i Szlaku nie została wymieniona w komunikacie z plenum KPCh z 2021 roku⁸⁵. Powyższe wskazuje na następujący trend w najbliższej przyszłości: mniej udzielanych pożyczek i wzmocnienie współpracy w zakresie partnerstwa publiczno-prywatnego z pożyczkami pochodzącymi bezpośredniego od chińskich przedsiębiorstw państwowych (SOEs). Ponadto, jak to ujęto w jednym z raportów: *restrukturyzacja i umarzanie długów prawdopodobnie staną się jako narzędzia w polityce zagranicznej przeszłością*⁸⁶. Chiny w większym stopniu koncentrować się będą w Afryce na inwestowaniu w usługi, rozwoju współpracy technologicznej oraz dotyczącej zielonej transformacji (w kontekście rywalizacji z USA w tym zakresie). Dotychczasowy model wymiany handlowej oparty na surowcach energetycznych i naturalnych wydaje się wyczerpywać swoje możliwości, zarówno ekonomiczne, jak i polityczne.

Zmienia się także znaczenie i rola Inicjatywy Pasa i Szlaku, która została ogłoszona w 2013 roku. Początkowo nie włączono do tej inicjatywy żadnych państw afrykańskich⁸⁷. W zamian premier Chin, Li Keqiang, podczas swojej wizyty w Afryce w maju 2014 roku (w Etiopii, Nigerii, Angoli i Kenii) przedstawiał koncepcję tzw. *three networks and one-ization*, tj. formuły obejmującej trzy sieci infrastrukturalne (szybkie koleje, drogi ekspresowe, lotnictwo regionalne) i jedno działanie dotyczące uprzemysłowienia. Przedstawiciele nauki, partii i rządu nalegali jednak na zmianę decyzji i włączenie Afryki do BRI⁸⁸. Stopniowa „afrykanizacja” BRI rozpoczęła się od zaproszenia do udziału w Forum Współpracy Międzynarodowej Pasa i Szlaku w maju 2017 roku w Pekinie oraz przemówienia Xi Jinpinga otwierającego szczyt FOCAC w Pekinie we wrześniu 2018 roku. Rządy afrykańskie pozytywnie odpowiedziały na wezwanie Xi Jinpinga do przyłączenia się do BRI. Ostatecznie prawie wszystkie państwa (oraz Unia Afrykańska jako organizacja międzynarodowa) formalnie uczestniczą w Inicjatywie Pasa i Szlaku, chociaż z niektórymi z nich umowy są dość skromne i obejmują jedynie istniejące (realizowane) już projekty. Dla Pekinu jednak te umowy mają wartość symboliczną. Są dowodem, że dane państwo wspiera ich wersję globalizacji ucieleśnioną w BRI⁸⁹.

Budowa afrykańskiej infrastruktury krytycznej przez Chiny (m.in. w ramach BRI) nie wydaje się, jak wskazuje Nadège Rolland, *celem samym w sobie, ale środkiem do osiągnięcia większego celu: przygotowania Afryki do odegrania w stosunku do Chin roli podobnej do tej, jaką dotychczas odgrywały Chiny w stosunku do Zachodu. Przekształcenie Afryki w zintegrowaną i wydajnie połączoną z Chinami tanią platformę*

⁸⁵ Raport Chatman House zauważa, że *Chiny mogą borykać się z poważnymi problemami ze względu na pożyczki zaciągnięte w okresie boomu BRI, ponieważ będą miały trudności z wymuszeniem spłaty, zachowując jednocześnie swój wizerunek przyjaciela krajów rozwijających się. Tamże.*

⁸⁶ A. George, *Elite Relationships: Drivers of China's Influence in East Africa*, [w:] *Political Front...*, s. 75.

⁸⁷ N. Rolland, *Introduction*, [w:] *(In)Roads...*, s. 4.

⁸⁸ Byli to między innymi: Lin Songtian, dyrektor departamentu Afryki w chińskim MSZ, oraz Lin Yifu, były główny ekonomista Banku Światowego.

⁸⁹ Do 2021 roku liczba afrykańskich uczestników BRI wzrosła do 46. Zob. N. Rolland, *Introduction*, [w:] *(In)Roads...*, s. 5.

produkcyjną posiadającą silną klasę średnią chętną do kupowania chińskich produktów z wyższej półki⁹⁰. Nadège Rolland konkluduje: Chiny, zabezpieczając swoją długoterminową obecność w afrykańskiej infrastrukturze krytycznej, nakreślają przyszłą mapę sinocentrycznej globalizacji⁹¹.

Jednocześnie budowa afrykańskiej infrastruktury krytycznej przez Chiny ma również wymiar geostrategiczny: choćby porty chińskie w Afryce mogą być istotnymi elementami przyszłej *strategicznej linii zewnętrznej Chin powstrzymującej presję Stanów Zjednoczonych*⁹². Za przykład może posłużyć Róg Afryki. To tam, z jednej strony, Pekin ma swoją pierwszą zamorską bazę w Dżibuti, a z drugiej – w tym samym czasie, w którym tworzył tę bazę, budował (i buduje) porty i kolej w sąsiedniej Etiopii. Wiąże się to z większym bezpieczeństwem i strategicznym interesem Chin w regionie, a nie wyłącznie z interesami ekonomicznymi⁹³.

MEDIA I NOWE TECHNOLOGIE

W 2012 roku jeden z badaczy chińskich przekonywał o konieczności wzmocnienia pozycji medialnej ChRL na kontynencie afrykańskim. Z kolei autor artykułu z portalu dziennika „The People’s Daily” z 2014 roku ostrzegał, że chińska siła narracji (dyskursu) jest wciąż niewystarczająca, i wskazywał na fakt, że afrykańskie debaty są w dużej mierze kształtowane przez zachodnie media⁹⁴. Podczas Piątego Forum Współpracy Mediów Chiny–Afryka w sierpniu 2022 roku Xi Jinping wezwał do ściślejszej „pracy zespołowej” między mediami afrykańskimi i chińskimi, podkreślając ich rolę w umacnianiu wzajemnych relacji⁹⁵. Podczas szczytu FOCAC przewodniczący Xi Jinping inaugurował z kolei inicjatywę „10 000 wiosek”, której celem jest rozwiązanie *problemu rosnącej przepaści cyfrowej między obszarami wiejskimi i miejskimi w Afryce poprzez modernizację systemów telekomunikacyjnych i zapewnienie tańszego lub bezpłatnego sprzętu telewizyjnego dla społeczności o niskich dochodach*⁹⁶. Dotychczasowy imponujący rozwój chińskich instytucji medialnych w Afryce nie przyniósł jednak spodziewanych rezultatów. Nie doprowadził do wzrostu ich wpływów w Afryce, a oglądalność oficjalnych chińskich mediów pozostaje marginalna w porównaniu z mediami zachodnimi⁹⁷. Mimo powyższego wydaje się, że Pekin nie wycofa się z budowania silnej pozycji chińskich mediów w Afryce. Istnieje bowiem przekonanie, że to radio i telewizja wciąż są znaczącymi kanałami docierania do społeczności kontynentu.

⁹⁰ Tamże, s. 7.

⁹¹ Tamże.

⁹² I. Kardon, *China’s Ports...*, s. 25.

⁹³ Y. Chen, *African Railway Ambitions Meet China’s Belt and Road*, [w:] (In)Roads..., s. 39.

⁹⁴ M. Ohlberg, *United Front...*, s. 10.

⁹⁵ P. Nantulya, *China’s Deepening Ties...*

⁹⁶ A. George, *Elite Relationships...*, s. 76.

⁹⁷ M. Ohlberg, *United Front...*, s. 19-20.

Chińskie firmy technologiczne stały się z kolei głównymi podmiotami przyczyniającymi się do rozwoju infrastruktury cyfrowej Afryki. Następuje rosnąca zależność państw afrykańskich od chińskich dostawców w zakresie finansowania, dostarczania i obsługi krytycznej infrastruktury technologii informacyjno-komunikacyjnych. Działania Chin w dłuższej perspektywie mogą implikować stworzenie globalnej alternatywy dla kierowanego przez USA ekosystemu technologicznego⁹⁸. Jeśli nastąpi rozdzielenie technologii między Stanami Zjednoczonymi a Chinami, Afryka znajdzie się w chińskiej strefie wpływów. Wraz z rosnącą izolacją w krajach zachodnich Huawei zintensyfikowało swoją aktywność odnośnie do systemu 5G w krajach rozwijających się⁹⁹. Partnerstwo między Huawei a krajami Unii Afrykańskiej zostało wzmocnione w maju 2019 roku umową o współpracy w zakresie 5G, usług w chmurze, sztucznej inteligencji, szybkiej sieci i szkoleń. W lipcu 2020 roku południowoafrykański operator sieci Rain ogłosił, że pierwsza na kontynencie niezależna komercyjna sieć 5G finalizuje plany wykorzystania rozwiązań Huawei¹⁰⁰. Według Tima Rühliga z Niemieckiej Rady ds. Stosunków Międzynarodowych, *[j]eżeli Chiny strategicznie rozpowszechnią swoje własne standardy techniczne dla infrastruktury krytycznej w umowach pakietowych wzdłuż Pasa i Szlaku, stworzy to jedną z najsukuteczniejszych form blokady technologicznej, która przełożyć się może w polityczną zależność*¹⁰¹. Tym samym zrozumienie i wnikliwa analiza zaangażowania Chin w sektor infrastruktury cyfrowej w Afryce ma kluczowe znaczenie dla oceny ich strategicznych interesów w regionie.

KONKLUZJE

Niniejsza analiza pozwala pozytywnie zweryfikować postawioną we wstępie hipotezę. Stosunki ChRL z Afryką w okresie rządów Xi Jinpinga ulegają redefinicji. Afryka, poza rynkiem zbytu i swoistym zapleczem surowcowym, staje się dla Pekinu ważnym geostrategicznym punktem na mapie świata¹⁰².

Zwrot w polityce Pekinu wobec Afryki i większa w ich wzajemnych stosunkach koncentracja na kwestiach polityczno-strategicznym *nie pojawiła się znikąd, ale w kontekście coraz bardziej złożonego środowiska międzynarodowego*¹⁰³. Chińscy strategowie postrzegają kraje afrykańskie jako ważnego sojusznika w zaostrzającej się rywalizacji ze Stanami Zjednoczonymi i szerzej z Zachodem.

Współpraca Pekinu z Afryką i wykorzystywanie tego faktu w globalnej polityce Chin nie jest zjawiskiem nowym. Chińska dyplomacja nawiązuje do historycznej roli,

⁹⁸ D. Impiombato, *Chinese...*, s. 46.

⁹⁹ *Tamże*, s. 54.

¹⁰⁰ *Tamże*.

¹⁰¹ *Tamże*, s. 48.

¹⁰² T. Pairault, *China's Presence...*

¹⁰³ N. Rolland, *A New Great...*, s. 16.

jaką kraje afrykańskie odegrały poprzez udzielenie pomocy Chinom w wyjściu z międzynarodowej izolacji.

Na konieczność zmiany podejścia w polityce chińskiej wobec Afryki wskazywało intelektualne zaplecze przewodniczącego Xi Jinpinga. Zhang Hongming *opowiadał się za tym, aby Chiny wyszły poza wąskie ramy chińsko-afrykańskich relacji i rozważyły włączenie Afryki do wielkiej chińskiej gry dyplomatycznej*¹⁰⁴. Z kolei Luo Jianbo wskazywał już w 2014 roku, że *czas boomu handlowego Chin z Europą i Stanami Zjednoczonym mija*¹⁰⁵. Konsekwencją tego stanu rzeczy będzie coraz większa rola państw globalnego Południa w chińskich zewnętrznych stosunkach handlowych (gospodarczych)¹⁰⁶.

Dotychczasowa polityka Pekinu wobec Afryki wyczerpała swoje możliwości. Stąd też współpraca ekonomiczna i rozwojowa między stronami została uzupełniona o kwestie strategiczne i budowanie bliższych relacji z afrykańskimi przywódcami politycznymi i elitami. Zmiany te odzwierciedlają przekonanie władz chińskich, że kredyty infrastrukturalne i inwestycje nie wystarczają już do zwiększania wpływów politycznych na kontynencie, tak potrzebnych Pekinowi w kontekście jego rosnących ambicji globalnych¹⁰⁷.

Model chińskiej transformacji i rozwoju nie jest, jak wskazano, możliwy do całkowitego zastosowania w Afryce. Nie oznacza to, że jego elementy nie są implementowane na kontynencie afrykańskim. W erze Xi Jinpinga należy wskazać na pewną prawidłowość. *Pekin stara się zachęcić kraje afrykańskie do przyjęcia przez nie jego praktyk i norm rządzenia*¹⁰⁸, aby zbliżyć do siebie te państwa politycznie. Xi Jinping dąży również do pozyskania afrykańskiego poparcia dla zreformowania globalnych instytucji, które miałyby w większym stopniu uwzględniać chińską percepcję (a pisząc wprost: być od Pekinu uzależnione)¹⁰⁹.

Przedstawione w niniejszym artykule przykłady aktywności Chin w Afryce – od dyplomacji maszczkowej, szczepionkowej, poprzez współpracę na forum ONZ i międzynarodowym, współpracę partyjną, wojskową, aż do realizacji projektów infrastrukturalnych i handlowych oraz w zakresie mediów i nowych technologii – wpisują się w cele strategii międzynarodowej Chin ery Xi Jinpinga, tj. umacniania pozycji na arenie światowej, zwłaszcza w krajach rozwijających się, przez tworzenie tam stref wpływów, nad którą dominują Chiny¹¹⁰.

¹⁰⁴ Tamże, s. 10.

¹⁰⁵ Tamże, s. 13.

¹⁰⁶ Tamże.

¹⁰⁷ A. George, *Elite Relationships...*, s. 71.

¹⁰⁸ N. Rolland, *A New Great...*, s. 2.

¹⁰⁹ P. Nantulya, *China's Deepening Ties...*

¹¹⁰ *The World According to Xi*, „The Economist” 2023, 23 III, s. 9, [online] <https://www.economist.com/briefing/2023/03/23/iran-wants-a-detente-with-its-neighbours-but-not-with-america>.

BIBLIOGRAFIA

- Africa-EU – International Trade in Goods Statistics*, Eurostat. Statistic Explained, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Africa-EU_-_international_trade_in_goods_statistics#Africa.E2.80.99s_main_trade_in_goods_partner_is_the_EU.
- Africa's Ties to China and the West Are Starting to Look More Alike*, „The Economist” 2021, 4 XII, [online] <https://www.economist.com/middle-east-and-africa/2021/12/04/africas-ties-to-china-and-the-west-are-starting-to-look-more-alike>.
- America Worries about China's Military Ambitions in Africa*, „The Economist” 2021, 9 XII, [online] <https://www.economist.com/china/2021/12/09/america-worries-about-chinas-military-ambitions-in-africa>.
- Anshan L., *Zhanhou Feizhou Zhongguo yimin renkou zhuangkuang de dongtaifenxi* [*A Dynamic Analysis of the Situation of Postwar Chinese Emigration to Africa*], „Guoji Zhengzhi Yanjiu” 2017, no. 6.
- Cabestan J.-P., *Party-to-Party Relations and Political Training*, [w:] *Political Front Lines: China's Pursuit of Influence in Africa*, red. N. Rolland, NBR Special Report, no. 100, June 2022, The National Bureau of Asian Research, Seattle 2022, [online] https://www.nbr.org/wp-content/uploads/pdfs/publications/sr100_politicalfrontlines_june2022.pdf.
- Carter III P., Gilpin R., Nantulya P., *China in Africa: Opportunities, Challenges, and Options*, [w:] *China's Global Influence: Perspectives and Recommendations*, red. S.D. McDonald, M.C. Burgoyne, Honolulu 2019.
- Chen Y., *African Railway Ambitions Meet China's Belt and Road*, [w:] *(In)Roads and Outposts: Critical Infrastructure in China's Africa Strategy*, red. N. Rolland, NBR Special Report, no. 98, May 2022, The National Bureau of Asian Research, Seattle 2022, [online] https://www.nbr.org/wp-content/uploads/pdfs/publications/sr98_inroadsandoutposts_may2022.pdf.
- China and Africa in the New Era: A Partnership of Equals*, Forum on China–Africa Cooperation (FOCAC), 29 XI 2021, [online] https://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt_665385/2649_665393/202111/t20211126_10453904.html.
- China Is Sending Combat Troops to Africa*, Medium, 1 VI 2014, [online] <https://medium.com/war-is-boring/chinas-plan-for-africa-send-in-the-combat-troops-58e40b3c7a09#.39ibiwk1d>.
- China May Face More Embarrassment Over Its Human-Rights Record*, „The Economist” 2023, 23 III.
- Chinese Lending to Africa for Military and Domestic Security Purposes*, China Africa Research Initiative, Johns Hopkins University's School of Advanced International Studies, 9 IV 2019, [online] <http://www.chinaafricarealstory.com/2019/04/chinese-lending-to-africa-for-military.html>.
- Confucius Institutes Around the World – 2021*, DigMandarin, [online] <https://www.digmandarin.com/confucius-institutes-around-the-world.html>.

- Crude Oil Imported from African Countries into China as a Share of Total Imports as of 2021*, Statista, [online] <https://www.statista.com/statistics/1259225/share-of-crude-oil-imports-from-african-countries-to-china-as-share-of-total/>.
- Data: China–Africa Trade*, China Africa Research Initiative, Johns Hopkins University's School of Advanced International Studies, [online] <http://www.sais-cari.org/data-china-africa-trade>.
- Dogbevi E.K., *China in Africa's Media: A Case Study of Ghana*, [w:] *Political Front Lines: China's Pursuit of Influence in Africa*, red. N. Rolland, NBR Special Report, no. 100, June 2022, The National Bureau of Asian Research, Seattle 2022, [online] https://www.nbr.org/wp-content/uploads/pdfs/publications/sr100_politicalfrontlines_june2022.pdf.
- Downs E., *China Electrifies Africa*, [w:] *(In) Roads and Outposts: Critical Infrastructure in China's Africa Strategy*, red. N. Rolland, NBR Special Report, no. 98, May 2022, The National Bureau of Asian Research, Seattle 2022, [online] https://www.nbr.org/wp-content/uploads/pdfs/publications/sr98_inroadsandoutposts_may2022.pdf.
- Feldstein S., *Testimony Before the U.S.–China Economic and Security Review Commission Hearing on China's Strategic Aims in Africa*, Washington, D.C., 8 V 2020, [online] https://www.uscc.gov/sites/default/files/Feldstein_Testimony.pdf.
- „Foreign Affairs” 2023, vol. 102, no. 3.
- Forum on China–Africa Cooperation Beijing Action Plan (2019-2021)*, Forum on China–Africa Cooperation (FOCAC), 5 IX 2018, [online] https://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt_665385/2649_665393/201809/t20180910_679538.html.
- Fox B., *COVID-19 Has Posed 'Stress Test' for EU–Africa Relations*, „Euractiv” 2020, 18 VI, [online] <https://www.euractiv.com/section/botswana/news/covid-19-has-posed-stress-test-for-eu-africa-relations/>.
- Freemantle S., *Africa's Re-Pivoting Trade Portrait: 2014*, Insight&Strategy, Africa/Macro, Standard Bank, 14 IV 2015.
- Full Text: Keynote Speech by Chinese President Xi Jinping at Opening Ceremony of 8th FOCAC Ministerial Conference*, [online] https://www.focac.org/eng/ttxxsy/202112/t20211202_10461079.htm.
- Full Text of Chinese President Xi Jinping's Speech at Opening Ceremony of 2018 FOCAC Beijing Summit*, [online] http://www.xinhuanet.com/english/2018-09/03/c_129946189.htm.
- George A., *Elite Relationships: Drivers of China's Influence in East Africa*, [w:] *Political Front Lines: China's Pursuit of Influence in Africa*, red. N. Rolland, NBR Special Report, no. 100, June 2022, The National Bureau of Asian Research, Seattle 2022, [online] https://www.nbr.org/wp-content/uploads/pdfs/publications/sr100_politicalfrontlines_june2022.pdf.
- Gill B., Reilly J., *The Tenuous Hold of China Inc. in Africa*, „The Washington Quarterly” 2007, vol. 30, no. 3, s. 37-52, <https://doi.org/10.1162/wash.2007.30.3.37>.
- Góralczyk B., *Hinduskie spojrzenie na transformację*, „Obserwator Finansowy” 2015, 11 IV, [online] <http://www.obserwatorfinansowy.pl/forma/rotator/hinduskie-spojrzenie-na-transformacje/>.
- Halizak E., *Współzależność polityki i ekonomii w stosunkach międzynarodowych*, [w:] *Stosunki międzynarodowe w XXI wieku. Księga Jubileuszowa z okazji 30-lecia Instytutu Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego*, red. E. Halizak i in., Warszawa 2006.

- Impiombato D., *Chinese Telecommunications Giants and Africa's Emerging Digital Infrastructure*, [w:] *(In)Roads and Outposts: Critical Infrastructure in China's Africa Strategy*, red. N. Rolland, NBR Special Report, no. 98, May 2022, The National Bureau of Asian Research, Seattle 2022, [online] https://www.nbr.org/wp-content/uploads/pdfs/publications/sr98_inroadsandoutposts_may2022.pdf.
- (In)Roads and Outposts: Critical Infrastructure in China's Africa Strategy*, red. N. Rolland, NBR Special Report, no. 98, May 2022, The National Bureau of Asian Research, Seattle 2022, [online] https://www.nbr.org/wp-content/uploads/pdfs/publications/sr98_inroadsandoutposts_may2022.pdf.
- Iwata T., *Comparative Study on „Asian” Approaches to Africa: An Introductory Reflection*, „African Study Monographs” 2012, vol. 33, no. 4, s. 209-231.
- Kaliński A., *Na nowy Jedwabny Szlak Chiny dają na początek 40 mld dol.*, „Obserwator Finansowy” 2015, 27 I, [online] <http://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/na-nowy-jedwabny-szlak-chiny-daja-na-poczatek-40-mld-dol/>.
- Kardon I., *China's Ports in Africa*, [w:] *(In)Roads and Outposts: Critical Infrastructure in China's Africa Strategy*, red. N. Rolland, NBR Special Report, no. 98, May 2022, The National Bureau of Asian Research, Seattle 2022, [online] https://www.nbr.org/wp-content/uploads/pdfs/publications/sr98_inroadsandoutposts_may2022.pdf.
- Kłosowicz R., *Somaliland i Tajwan – współpraca państw nieuznawanych w cieniu rozgrywki geopolitycznej mocarstw w Rogu Afryki*, „Politeja” 2023, t. 20, nr 4, s. 161-181, <https://doi.org/10.12797/Politeja.20.2023.85.09>.
- Kłosowicz R., *United States Africa Command – Balance of Activities During the Presidencies of George H. Bush, Barack Obama and Donald Trump*, „Politeja” 2022, t. 19, nr 1, s. 255-284, <https://doi.org/10.12797/Politeja.19.2022.76.13>.
- Koenig N., Stahl A., *How the Coronavirus Pandemic Affects the EU's Geopolitical Agenda*, „Policy Paper” 2020, 24 IV, [online] <https://d-nb.info/1212174917/34>.
- Luniewski M., *Wszystkie odcienie sympatii do Rosji*, „Rzeczpospolita” 2023, nr 181, s. 18-19.
- McNair D., *Europe Isn't Just Losing the Global Race Against Covid-19: There's Much More at Stake*, ECFR Council, 7 XII 2021, [online] <https://ecfr.eu/article/europe-isnt-just-losing-the-global-race-against-covid-19-theres-much-more-at-stake/>.
- Miller E.A., *More Chinese Military Bases in Africa: A Question of When, Not If*, „Foreign Policy” 2022, 16 VIII, [online] <https://foreignpolicy.com/2022/08/16/china-military-bases-africa-navy-pla-geopolitics-strategy/>.
- Nantulya P., *China's Deepening Ties to Africa in Xi Jinping's Third Term*, Africa Centre for Strategic Studies, 29 XI 2022, [online] <https://africacenter.org/spotlight/chinas-deepening-ties-to-africa-in-xi-jinpings-third-term/>.
- Nantulya P., *China's Growing Police and Law-Enforcement Cooperation in Africa*, [w:] *Political Front Lines: China's Pursuit of Influence in Africa*, red. N. Rolland, NBR Special Report, no. 100, June 2022, The National Bureau of Asian research, Seattle 2022, [online] https://www.nbr.org/wp-content/uploads/pdfs/publications/sr100_politicalfrontlines_june2022.pdf.
- Ohlberg M., *United Front Work and Political Influence Operations in Sub-Saharan Africa*, [w:] *Political Front Lines: China's Pursuit of Influence in Africa*, red. N. Rolland, NBR Special

- Report, no. 100, June 2022, The National Bureau of Asian Research, Seattle 2022, [online] https://www.nbr.org/wp-content/uploads/pdfs/publications/sr100_politicalfrontlines_june2022.pdf.
- Pairault T., *China's Presence in Africa Is at Heart Political*, „The Diplomat” 2021, 11 VIII, [online] <https://thediplomat.com/2021/08/chinas-presence-in-africa-is-at-heart-political/>.
- Political Front Lines: China's Pursuit of Influence in Africa*, red. N. Rolland, NBR Special Report, no. 100, June 2022, The National Bureau of Asian Research, Seattle 2022, [online] https://www.nbr.org/wp-content/uploads/pdfs/publications/sr100_politicalfrontlines_june2022.pdf.
- Rolland N., *A New Great Game? Situating Africa in China's Strategic Thinking*, NBR Special Report, no. 91, June 2021, The National Bureau of Asian Research, Seattle 2021, [online] https://www.nbr.org/wp-content/uploads/pdfs/publications/sr91_rolland_june2021.pdf.
- Rolland N., *Introduction*, [w:] *(In)Roads and Outposts: Critical Infrastructure in China's Africa Strategy*, red. N. Rolland, NBR Special Report, no. 98, May 2022, The National Bureau of Asian Research, Seattle 2022, [online] https://www.nbr.org/wp-content/uploads/pdfs/publications/sr98_inroadsandoutposts_may2022.pdf.
- Rolland N., *Introduction*, [w:] *Political Front Lines: China's Pursuit of Influence in Africa*, red. N. Rolland, NBR Special Report, no. 100, June 2022, The National Bureau of Asian Research, Seattle 2022, [online] https://www.nbr.org/wp-content/uploads/pdfs/publications/sr100_politicalfrontlines_june2022.pdf.
- Roloff R., *COVID-19 and No One's World*, „Connections” 2020, vol. 19, no. 2, s. 25-37, <https://doi.org/10.11610/Connections.19.2.02>.
- van Rooyen F., *Africa and the Geopolitics of the Indian Ocean*, „Occasional Paper” 2011, no. 78.
- Ryder H., *Where Is the Africa–China Relationship Headed in 2021?*, Center for Strategic and International Studies, [online] <https://www.csis.org/analysis/where-africa-china-relationship-headed-2021>.
- Sprysak J., *Zaangażowanie Chin w rozwój gospodarczy Afryki*, [w:] *Afryka o godność życia*, red. K.A. Kłosiński, Lublin 2012.
- Sun Y., *An Examination of the 2035 Vision for China–Africa Cooperation*, Brookings, 27 XII 2021, [online] <https://www.brookings.edu/blog/africa-in-focus/2021/12/27/an-examination-of-the-2035-vision-for-china-africa-cooperation/>.
- Sun Y., *China's Aid to Africa: Monster or Messiah?*, „Brookings East Asia Commentary” 2014, no. 75.
- Sun Y., *China's Foreign Aid Reform and Implications for Africa*, Brookings, 1 VII 2015, [online] <http://www.brookings.edu/blogs/africa-in-focus/posts/2015/07/01-china-foreign-aid-africa-sun>.
- Tanchum M., *China's New Military Base in Africa: What It Means for Europe and America*, European Council on Foreign Relations, 14 XII 2021, [online] <https://ecfr.eu/article/chinas-new-military-base-in-africa-what-it-means-for-europe-and-america/>.
- Taylor I., *China's Oil Diplomacy in Africa*, „International Affairs” 2006, vol. 82, no. 5, s. 937-958, <https://doi.org/10.1111/j.1468-2346.2006.00579.x>.

- Understanding Chinese Investment in African Oil and Gas*, AOW Investing in African Energy, [online] <https://africa-oilweek.com/articles/understanding-chinese-investment-in-african-o>.
- Vines A., Wallace J., *China–Africa Relations*, Chatham House, 18 I 2023, [online] <https://www.chathamhouse.org/2023/01/china-africa-relations>.
- Why Equatorial Guinea May Host China's First Atlantic Naval Base*, „The Maritime Executive” 2022, 7 I, [online] <https://www.maritime-executive.com/article/why-equatorial-guinea-may-host-china-s-first-atlantic-naval-base>.
- The World According to Xi*, „The Economist” 2023, 23 III, [online] <https://www.economist.com/briefing/2023/03/23/iran-wants-a-detente-with-its-neighbours-but-not-with-america>.
- Xi J., *Analysts: China Expanding Influence in Africa via Telecom Network Deals*, „Voice of America” 2021, 14 VIII, [online] https://www.voanews.com/a/economy-business_analysts-china-expanding-influence-africa-telecom-network-deals/6209516.html.
- Yu Y., Zong C., *What Will African Leaders Seek to Gain From Welcoming China's New Foreign Minister?*, „The Diplomat” 2023, 11 I, [online] <https://thediplomat.com/2023/01/what-will-african-leaders-seek-to-gain-from-welcoming-chinas-new-foreign-minister>.
- Zajączkowski K., *European Union Initiatives Supporting Sub-Saharan Countries in Combating the COVID-19 Pandemic*, [w:] *The EU Towards the Global South During the COVID-19 Pandemic*, red. K. Kołodziejczyk, Berlin 2022.
- Zajączkowski K., *Geoekonomiczny kontekst pomocy rozwojowej*, [w:] *Geoekonomia*, red. E. Haliżak, Warszawa 2011.
- Zajączkowski K., *Stosunki wybranych państw Azji z Afryką. Studium porównawcze*, [w:] *Region Azji i Pacyfiku w latach 1985-2015. Ciągłość i zmiana w regionalnym systemie międzynarodowym*, red. A. Jarczewska, J. Zajączkowski, Warszawa 2016.

Kamil ZAJĄCZKOWSKI – doktor habilitowany, dyrektor Centrum Europejskiego UW w kadencji 2020-2024 i w kadencji 2024-2028 (w latach 2016-2020 zastępca dyrektora CE UW ds. badań naukowych i współpracy międzynarodowej). Zainteresowania badawcze koncentruje wokół problemów: roli i pozycji UE w świecie, Afryki w stosunkach międzynarodowych, relacji UE z krajami Afryki Subsaharyjskiej, pomocy rozwojowej. Autor kilkudziesięciu publikacji naukowych poświęconych tej tematyce, w tym autor monografii: *Misje cywilne i operacje wojskowe Unii Europejskiej w perspektywie wybranych teorii stosunków międzynarodowych i integracji europejskiej* (2019), współautor monografii: *Potencjał gospodarczy i możliwości rozwojowe Afryki. Polska perspektywa* (2017). Brał udział w licznych międzynarodowych projektach badawczych. Wykładał na ponad 20 uczelniach europejskich i azjatyckich. Jest członkiem m.in. Polskiego Towarzystwa Studiów Międzynarodowych, Polskiego Towarzystwa Afrykanistycznego i rad naukowych zagranicznych czasopism (m.in. „On-line Journal Modeling the New Europe”).